

Itineraria van de graven en gravinnen van Henegouwen, Holland en Zeeland 1299-1345

De itineraria zijn gereconstrueerd op basis van archivalia en gedrukte en/of gedigitaliseerde bronnen en literatuur. De belangrijkste hiervan zijn: de onderhavige digitale uitgave van de Registers van de Hollandse grafelijkheid 1299-1345 en de gedrukte publicaties van respectievelijk *De rekeningen der grafelijkheid van Holland onder het Henegouwsche huis* en *De rekeningen der grafelijkheid van Zeeland onder het Henegouwsche huis*, beide uitgegeven door H.G. Hamaker, en *De rekeningen der graven en gravinnen uit het Henegouwsche huis*, uitgegeven door H.J. Smit. Zie over de grafelijke Hollandse itineraria en vorstelijke itineraria in het algemeen J.G. Smit, *Vorst en onderdaan: studies over Holland en Zeeland in de Middeleeuwen* (Leuven, 1995).

Toelichting

De itineraria zijn per kalenderjaar en daarbinnen per maand opgebouwd. De zondagen zijn in rood aangegeven en de belangrijkste veranderlijke kerkelijke feestdagen (volgens de loop van het jaar Vastenavond, Eerste Paasdag, Hemelvaartsdag, Eerste Pinksterdag, Sacramentsdag) en de vaste datum van Eerste Kerstdag zijn als zodanig vermeld.

Het itinerarium is ingedeeld in drie kolommen.

Kolom 1 vermeldt het rangnummer van de dagen van de maand.

Een – geeft aan dat de precieze dag binnen de maand niet bekend is, maar dat de maand zelf wel vaststaat.

Het koppelteken - (bijvoorbeeld in 3-4 of 1-31) betekent dat de gegevens in de twee andere kolommen beide of alle genoemde dagen betreffen.

De slash / (bijvoorbeeld in 24/4) scheidt het dagnummer van het maandnummer. In dit geval is dus 24 april bedoeld.

Kolom 2 geeft de namen van de grafelijke verblijfplaats(en) of van de reisroute op de dagen van kolom 1.

De weergave van de Nederlandse namen is in de hedendaagse spelling of naar de gangbare historische schrijfwijze indien een plaats niet meer bestaat (bijvoorbeeld Reimerswaal, Monster op Borselen) of als een kasteel is verdwenen of tot ruïne is vervallen (Aelbrechtsberg, Brederode, Teilingen. Met Arkel is het kasteel van de heren van Arkel bedoeld en niet het huidige dorp van die naam).

Voor de schrijfwijze van de Belgische plaatsnamen is de taalgrens aangehouden.

De Franse plaatsnamen, ook die in Noord-Frankrijk waarvoor een Nederlandse naam bestaat of heeft bestaan, zijn in het Frans weergegeven. Een uitzondering is gemaakt voor Parijs.

Van de Duitse plaatsnamen zijn die van de grote steden in het Nederlands opgenomen, die van de kleine plaatsen in het Duits.

De namen van de plaatsen die graaf Willem IV aandeed op zijn reizen naar Litouwen zijn als volgt vermeld: eerst de huidige naam in het Pools (Tczew) of Russisch (Kaliningrad), dan na een / de naam in het Duits of Nederlands (Dirschau, Koningsbergen) en vervolgens eventueel de schrijfwijze van de naam in de bron als deze tamelijk afwijkend is ('Darsauwe'). Namen ontleend aan de tekstbron zijn als citaat tussen aanhalingstekens en ronde haken geplaatst.

De plaatsnamen van de reis van graaf Willem IV over de Alpen via Milaan, Venetië, Kreta, Rhodos en Cyprus naar het Heilig Land zijn indien mogelijk in het Nederlands en anders in de taal van het betreffende land weergegeven. Als een naam niet geïdentificeerd kon worden, is hij als citaat opgenomen.

Deze laatste regel is ook in het algemeen van toepassing (bijvoorbeeld de niet-lokaliserbare naam 'Behorijs' op 12 oktober 1339).

Vermoedelijke en mogelijke verblijfplaatsen en grove geografische aanduidingen (*Henegouwen, Zeeland*) zijn in cursief opgenomen.

Als een oorkonde geen plaats van uitvaardiging bevat, is in kolom 2 een – opgenomen.

Kolom 3: Allereerst een herhaling van het dagnummer (de zondagen in rood), eventueel gevolgd door de afkortingen mo = ochtend, mi = noon, middag en av = avond. Indien van toepassing volgt daarna de naam van de kerkelijke feestdag.

Als de vorst op één dag op meerdere plaatsen verblijft, worden het dagnummer en de plaatsnaam (in afkorting) herhaald en daarna de bron daarvoor opgegeven.

Als de plaats van verblijf niet in de bron is vermeld, is de afkorting *z.pl.* (zonder plaats) gebruikt.

De opsomming van de bronnen kent de volgorde: origineel charter of brief - charter of brief in afschrift - post uit een grafelijke of stedelijke rekening - editie - regest - verwijzing in de literatuur.

Bij verwijzing naar de grafelijke rekeningen is volstaan met de edities van Hamaker en Smit en niet verwezen naar de originelen, bewaard in de archieven van de graven in Den Haag en Lille.

Bij verwijzing naar vindplaats van de grafelijke registers is de gebruikelijke afkorting AGH (Archief van de graven van Holland) weggelaten.

De aanduidingen van de archiefbewaarplaatsen en geciteerde edities van bronnen en literatuur zijn sterk afgekort.

Onduidelijkheden, onjuistheden of ongerijmdheden in de door de bron opgegeven datum worden vermeld.

Tussen teksthaken [] zijn vaak gegevens vermeld over:

- 1) de in Henegouwen of elders uitgevaardigde oorkonde is bestemd voor een niet-Henegouwer;
- 2) de in Holland of Zeeland uitgevaardigde oorkonde is bestemd voor een niet-ingezetene van deze graafschappen;
- 3) de destinataris van de door de graaf uitgevaardigde oorkonde;
- 4) de oorkonder van een voor de graaf bestemde oorkonde;
- 5) de door de graaf ter plaatse verrichte handeling of het evenement waaraan hij heeft deelgenomen (huldiging, vredesverdrag, toernooi ('joustes')).

De gegevens onder 1) - 4) kunnen van belang zijn om en bron zonder plaats van uitvaardiging (*z.pl.*) in het itinerarium een plaats te geven.